

*До разової спеціалізованої вченої ради
по захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у
Національному університеті «Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23*

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата політичних наук, доцента Краснопольської Тетяни Миколаївни на дисертацію Столярової Анастасії Юріївни на тему: «Політична компетентність громадян як складова процесу інституціоналізації груп інтересів в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія»

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Демократизація суспільного життя потребує підвищення ефективності взаємодії груп інтересів, публічної влади та громадян, тому одним із ключових завдань демократизації є підвищення політичної компетентності громадян. Інституціоналізація груп інтересів в Україні є невід'ємною складовою європейської та євроатлантичної інтеграції. В ході даного процесу виникає потреба вирішення дилеми між корпоративними інтересами та суспільним інтересом. Саме активність громадянського суспільства, за умови підвищення політичної компетентності громадян, може вирішити дану дилему, не дозволяючи вузькокорпоративним інтересам олігархічним груп превалювати над суспільним інтересом. В умовах інформаційного суспільства та медіатизації політики політична компетентність громадян стає вкрай важливою для вірної інтерпретації інформації та здійснення об'єктивного політичного вибору, а інституціоналізація груп інтересів за умови політичної компетентності громадян стає механізмом реалізації їх політичної участі.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Столярової А.Ю. виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська

юридична академія»: «Людиноцентристський вимір політики в умовах цифрових трансформацій» і є частиною загальноуніверситетської наукової теми «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Наукова новизна одержаних результатів. Аналіз дисертаційної роботи дає змогу стверджувати, що одержані здобувачем результати дослідження характеризуються науковою новизною та відповідають визначеній меті і завданням дослідження. Зокрема, дисертація Столярової А.Ю. є першим в Україні комплексним дослідженням, яке присвячене визначенню політичної компетентності громадян як складової інституціоналізації груп інтересів в Україні.

В дисертації Столярової А.Ю уперше проведено комплексний теоретичний аналіз, спрямований на вирішення однієї з актуальних проблем політичної науки, пов'язаної із визначенням політичної компетентності громадян як складової інституціоналізації груп інтересів в Україні.

Авторкою концептуалізовано політичну компетентність громадян, яку визначено як комплексний соціально-політичний феномен, який дозволяє громадянам критично оцінювати раціональність та ефективність дій влади та реалізовувати право на зміну уряду. Визначено основні інституції формування політичної компетентності (держава, університети, мас-медіа, громадські організації тощо), роль політичної компетентності у процесі конкуренції груп інтересів за доступ до публічної влади.

Дисертанткою визначено нові виклики політичній компетентності на глобальному (розвиток інтернет-комунікацій) та національному рівнях (російська широкомасштабна збройна агресія). Відзначено, що одним із головних викликів для процесу формування політичної компетентності в Україні є криза ліберальної політичної доктрини та ліберальної дослідної парадигми.

В рамках проведеного дослідження авторкою уточнено роль політичної компетентності громадян у здійсненні раціонального електорального вибору, а також визначення впливу медіатизації політичної компетентності на

інституціоналізацію груп інтересів; розуміння політичної компетентності в умовах європейської інтеграції, яка ґрунтується на консолідації українського суспільства навколо проекту європейської та євроатлантичної інтеграції.

Теоретичний і практичний інтерес являють також удосконалені авторкою положення щодо розуміння сутності груп інтересів у контексті конфліктологічної парадигми; визначення зв'язку між становленням політичної компетентності у процесі інституціоналізації груп інтересів та ідеалами свободи, рівності, політичного плюралізму, відповідальності та концептуалізацією суспільного інтересу на різних історичних етапах.

Представлені результати дисертаційного дослідження характеризуються достовірністю та обґрунтованістю. Достовірність досягнутих результатів підтверджується використанням значної кількості наукових джерел.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Мета дисертації полягала в визначенні на основі комплексного політологічного аналізу політичної компетентності громадян як складової інституціоналізації груп інтересів в Україні. Сформульовані висновки та наукові результати дисертації Столярової А.Ю. є обґрунтованими, оскільки обумовлені використанням сучасної методології пізнання.

Основні положення дисертації були опрацьовані із залученням значного масиву спеціальної наукової вітчизняної та зарубіжної літератури.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Зміст дисертаційної роботи свідчить про те, що його авторка Столярова А.Ю. ґрунтовно опрацював значний обсяг наукових джерел. Логічність і послідовність виконаного дослідження забезпечувалися чітко визначеною метою дослідження, його об'єктом та предметом. Назва дослідження відповідає обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам МОН України.

Методологічну основу представленого дослідження складає сукупність загальнонаукових та спеціальних наукових методів, а саме: методи аналізу та

синтезу, структурно-функціональний, системний, інституційний, історичний.

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної теми як для наукової спільноти, так і для фахівців-практиків.

Отримані результати дослідження обґрунтовані послідовним вивченням різних аспектів проблематики політичної компетентності громадян як складової процесу інституціоналізації груп інтересів в Україні. Структура роботи є логічною.

Перший розділ містить аналіз теоретико-методологічних основ дослідження політичної компетентності у процесі інституціоналізації груп інтересів, зокрема авторкою розглянуто етапи дослідження політичної компетентності в історії політичної думки, концептуалізовано політичну компетентність як складову процесу інституціоналізації груп інтересів, проаналізовано теорію груп інтересів у конфліктологічній парадигмі.

В другому розділі дисертанткою досліджено комунікативний вимір політичної компетентності громадян у процесі інституціоналізації груп інтересів, а саме визначено політичну компетентність громадян як основу раціонального електорального вибору, з'ясовано роль груп інтересів у комунікативному формуванні політичної компетентності у публічній політиці, визначено ступінь впливу медіатизації політичної компетентності на інституціоналізацію груп інтересів.

Третій розділ присвячено проаналізовано вітчизняний досвід інституціоналізації груп інтересів та роль у ньому політичної компетентності, визначено особливості формування політичної компетентності в умовах європейської інтеграції.

У висновках дисертаційного дослідження містяться результати, отримані авторкою за підсумками проведеної наукової роботи. Висновки дисертантки представляються в достатній мірі аргументованими та такими, що відповідають положенням наукової новизни.

Достовірність проведеної наукової роботи підтверджується значним

обсягом використаної літератури – список використаних джерел налічує 205 найменувань.

Отже, аналіз змісту дисертаційної роботи, сформульовані авторкою елементи наукової новизни, отримані за результатами даного дослідження, є доведеними та несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення.

Практичне значення дослідження. Наукові результати дисертаційного дослідження Столярової А.Ю. носять теоретико-прикладний характер та можуть бути використані органами публічної влади, групами інтересів, представниками мас-медіа для розробки та впровадження програм підвищення політичної компетентності громадян, вдосконалення законодавства щодо регулювання діяльності груп інтересів в Україні; розробки політики щодо подолання медіатизації. Теоретичні положення та висновки роботи можуть бути використані у науковій та педагогічній роботі та у розробці курсів для закладів вищої освіти, а також спецкурсів, які будуть присвячені проблемам політичної компетентності як складової процесу інституціоналізації груп інтересів в Україні.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих авторкою. Основні положення дисертації і результати дослідження викладено у 10 наукових працях, з яких: 5 статей (4 з яких опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому закордонному виданні) та 5 тезах доповідей за матеріалами наукових конференцій.

Отже, одержані дисертанткою результати оприлюднені у достатній кількості публікацій у фахових виданнях з політичних наук та збірниках тез доповідей учасників конференцій.

Дискусійні зауваження та запитання до дисертантки. Водночас з позитивною оцінкою роботи вважаю доцільним виділити окремі дискусійні питання, зауваження та побажання:

1. В рамках аналізу впливу медіатизації політичної компетентності на інституціоналізацію груп інтересів на с. 137–138 дисертантка визначає три тенденції українського медіапростору, пов'язані з медіатизацією політики:

демократизація медіа, олігархізація медіа та тренд впливу держави та бюрократії на мас-медіа. Авторка підкреслює загрозливий характер останніх двох тенденцій. Які, на думку авторки, можливості та перспективи нівелювання таких загроз існують в рамках інституціоналізації груп інтересів?

2. На с. 176 аналізуючи дослідження політичної компетентності, що ґрунтуються на класичних працях Р. Даля, авторка наводить цитату дослідника, з якої випливає, що життєздатність демократії забезпечується певним рівнем політичної компетентності громадян, проте навіть для держав з розвиненими демократичними інститутами може бути характерна недостатня компетентність громадян. З такою думкою варто погодитись, проте хотілось би почути думку дисертантки стосовно причин такої ситуації в контексті поглядів Р. Даля на характеристику сучасного громадянина.

3. Робота тільки б виграла, якби авторка в рамках підрозділу 1.2, концептуалізуючи політичну компетентність як складову процесу інституціоналізації груп інтересів, визначила об'єктивні та суб'єктивні фактори розвитку та актуалізації політичної компетентності.

Побажання та дискусійні питання не є принциповими і жодним чином не зменшують позитивної оцінки роботи, її наукової цінності, актуальності та практичного значення.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи підтверджує самостійність та цілісність проведеного дослідження, його актуальність та науковий рівень, теоретичне і практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, зазначені в роботі, достатньо повно викладено в опублікованих здобувачем наукових працях.

Вважаю, що дисертація на тему: «Політична компетентність громадян як складова процесу інституціоналізації груп інтересів в Україні» за обсягом проведених досліджень та за науковою новизною і практичним значенням повною мірою відповідає вимогам, які висуваються до такого рівня досліджень, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пунктам 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а Столярова Анастасія Юріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та спеціальністю 052 «Політологія».

Рецензент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Тетяна КРАСНОПОЛЬСЬКА

Підпис Тетяни Краснопольської засвідчую

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України

Мінас АРАКЕЛЯН